

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום חמישי ט' שבט תשע"ח | דף היומי בבלי: עבודה זרה י.
דף היומי בהלכה: מתחילת סימן רח"צ עד סעיף ד'. | לוח יומי מקוצר: עמוד ע"ג סימן רח"צ.
מוסר: מאמר דרך התורה "ועל כן מצוה רבה" עד מאמר דרך התורה א) שמחויב כל אחד.
קנין חכמה הלימוד השבועי: פרק ב משנה יב 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' עד פרק ג.

הדף היומי בהלכה

מדוע מברכים 'מאורי האש' - בלשון רבים?

וכיון שאין הברכה על הנר חובה גמורה, אלא מנהג - אם אין ברשותו נר לברך עליו, אינו צריך לחזר אחריו, ויבדיל ללא נר. ואם לאחר מכן, במהלך הלילה, הזדמן לפניו נר, יברך עליו; ויש אומרים שלכתחילה אין להנות מאור הנר, כגון לקרוא לאורו, עד שיברך עליו, אך המנהג אינו כן.
[שו"ע רחצ, א, ומשנ"ב א-ד; וראה שם רצז, יג]

חכמינו ז"ל הנהיגו לברך בסדר ההבדלה "בורא מאורי האש" על הנר. וטעם הדבר משום שהאש נבראה במוצאי שבת, שאז נתן הקב"ה דעה באדם הראשון, וחיכך שתי אבנים זו בזו ויצאה מהן אש, וברך עליה ברכה זו. נוסח הברכה הוא 'מאורי', לשון רבים, על שם הגוונים הרבים שיש באש: אדום, ירוק, לבן, תכלת, ועוד. ואם אמר 'מאור' האש, לשון יחיד - לא יצא ידי חובה, אך אם אמר 'ברא', לשון עבר, במקום 'בורא' - יצא ידי חובה.

הדף היומי בהלכה

מדוע נהג הגר"ח"ע גרודז'ינסקי לברך על נורת חשמל?

באמצעות חוט לקט, שנחשב כגש לענין מלאכת 'מבעיר' ו'מכבה' בשבת - דעת רוב הפוסקים שאסור לברך. ובדור הסמוך להמצאת החשמל, הקל הגר"ח"ע גרודז'ינסקי לברך על נורת ליבון, מפני צורך השעה - לפרסם ברבים שהדלקת הנורה וכיבוייה בשבת, דינם כהדלקת נר וכיבוי.
[שו"ע רחצ, ב, ומשנ"ב ה רח; ביאורים ומוספים דרשו, 8-9; וראה שם 7]

על פי הקבלה יש לברך ברכת 'מאורי האש' על נר של שעווה. וניתן לברך ברכה זו על נר בודד בעל שלהבת קטנה, אך מצוה מן המובחר לברך על אבוקה שאורה רב. ושני נרות הקלועים יחד, כנהוג בימינו, או נרות שהסמיכום זה לזה בשעת הברכה - נחשבים לאבוקה, אך צריך להצמיד את הלהבות זו לזו; ובמוצאי שבת שחל בו יום טוב - נחלקו הפוסקים אם מותר להצמיד את הלהבות. על אור החשמל - אסור לברך; ואף על אור של 'נורת ליבון' הפועלת

הדף היומי בהלכה

המנהגים השונים בקשר להבטה בצפורנים ובכפות בידים בהבדלה

בכפות הידים, מפני שיש ב'שרטוטי' היד סימן ברכה. ועל פי הזוהר הקדוש, אין להביט בצד הפנימי של האצבעות לאור הנר, ולכן נוהגים לכפוף את האגודל, ואת ארבע האצבעות האחרות על גביו, לכיוון כף היד, ולהביט בציפורניים ובכף היד כאחת. ויש שנוהגים - על פי הקבלה - לפשט את האצבעות לאחר מכן, ולהביט בציפורניים שנית.
[שו"ע רחצ, ג, ומשנ"ב ט-יא]

מנהג ישראל עוד מימות חכמינו ז"ל, להביט לפני ברכת 'מאורי האש' בצפורני הידים, לאור הנר, ולהבחין ביניהן לבין עור האצבע, שצבעו כהה משלהן. וטעם הדבר, משום שלברכת 'מאורי האש' נדרש אור במידה כזו שניתן להבחין באמצעותו בין מטבע למטבע; ואם ניתן להבחין בין צפורן לעור, אות הוא שניתן להבחין גם בין מטבע למטבע. וטעם נוסף - משום שיש בצפורניים סימן ברכה - שבניגוד לשאר חלקי הגוף, הן גדלות לעולם. ונהגו להביט גם

”כבודו משחק באש!” - הזהיר המהרי”ל דיסקין את הלמדן הישישי. אולם הלה לא ציית לדבריו והחל לשכנע את סופרי הסת”ם שיכתבו את הפסוק האחרון בשירת הים כפי שיטתו...

”הפסוק משירת הים תבע את עלבוננו” - המאורע שהרעיש את לומז’ה בתחילת ימי רבנותו של המהרי”ל דיסקין זי”ע

הזדעזעו רבנו המהרי”ל וקרא: ”חלילה! וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה?! הלא במכילתא מבואר שפסוק זה הוא מכלל השירה, ובמסכת סופרים אמרו שיש לכתבו אריח על גבי לבנה, וכן כתב הרמב”ם בהלכות ספר תורה, וכן דעת האבן עזרא, ומחזור ויטרי, והכלבו, ואברבנאל, שפסוק ’כי בא סוס פרעה’ הוא מכלל השירה, ומי ישלח ידו בספר תורה וינקה? והלא פעמים רבות אנו פוסקים כפי המסורה ומסכת סופרים אף כנגד משמעות סוגיות בגמרא” - ורבנו החל למנות אחת לאחת דעות ושיטות בחסרות ויתרות, פתוחות וסתומות, כמונה מתוך הכתב.

העז הלמדן פניו ואמר: ”מסתבר טעמו של האבודרהם, ויש לעשות מעשה כדבריו”.

הזהירו רבנו: ”כבודו משחק באש! ספר התורה לא ימחל על עלבוננו!” עוד כמה חלופי דברים היו ביניהם, אולם בסופו של דבר לא ציית הלמדן הישישי לדברי הרב הצעיר, והחל ללכת ולשכנע את הסופרים הכותבים ספרי תורה שיכתבו את הפסוק האחרון בשירת הים שלא כשאר השירה. בערב שבת הלך הלה למקוה לטבול כדרכו לכבוד שבת, ובעודו טובל אחזו השבץ ומת במים. ראו בכך הכל עונש משמים, מדה כנגד מדה. כי בדבר אשר זדו עליהם - במים - חטא [בפסוק ’וישב ה’ עליהם את מי הים’], ובמים לקה. (ע”פ אוצרותיהם של צדיקים, מתוך ’השרף מבריסק’)

הגאון רבי נח יצחק דיסקין זצ”ל, אחי רבנו המהרי”ל דיסקין וממלא מקומו בלומז’ה, סח על מאורע שהרעיש את העיר בתחלת ימי רבנותו של אחיו זי”ע. למדן ישישי נגש אל הרב הצעיר - שעוד לא מלאו לו אז שלושים שנה - ושח לו חידוש שנתחדש לו: באמירת ’אז ישיר’ בתפלת השחר, אומרים כידוע את הפסוק ’ה’ ימלוך לעולם ועד” שנים מקרא ואחד תרגום. וכתב האבודרהם בטעמו של הדבר, משום שפסוק זה הוא סוף השירה. וכן כתב בסדור רב עמרם גאון: ”סוף השירה - ה’ ימלוך לעולם ועד”.

הוסיף אותו למדן לציין לכך עוד מקורות, וסיים: ”אם כן נמצא, שהפסוק שאומרים אחר כך, ’כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים’ - אינו חלק מהשירה!”. הסביר לו המהרי”ל פנים, ואמר: ”אכן מצינו דעה כזו. גם המרדכי בפרק לולב הגזול כתב שנהגו לכפול את הפסוק ’ה’ ימלוך לעולם ועד’ בסוף השירה, כשם שנהגו לכפול את הפסוק ’כל הנשמה תהלל י-ה’ בסוף פסוקי דזמרה, וגם הפייטן רבנו שמעון ברבי יצחק, שהיה בזמנו של רש”י, יסד פיוט לשביעי של פסח על סדר פסוקי השירה וחתם ביה’ ימלוך לעולם ועד’ ולא בפסוק ’כי בא סוס פרעה”.

שמח הלמדן הישישי לסיוע, ואמר: ”אם כן, אין לכתוב את הפסוק ’כי בא סוס פרעה’ כדרך שכותבים את שירת הים - אריח על גבי לבנה, שהרי אין פסוק זה מכלל השירה... יורה אפוא הרב לתקן את כל ספרי התורה שבהיכל ולהגיה אותם מן השיבוש”.

כאשר הסתיימה המלחמה יצא ר' פסח וינשטוק ז"ל מבית החולים ופנה לחפש את בני משפחתו, ואז התברר לו נס ההצלה הגדול שאירע עמו

באותו הזמן היו מכניסים את כל חולי השחפת לבית חולים מיוחד ללוקים במחלות מדבקות, כדי שלא יסכנו אחרים יחד עמהם, ואף ר' פסח הופרד ממשפחתו ואושפז בבית חולים זה. בחסדי שמים הוא שרד את המחלה, וכאשר החלים ויצא מבית החולים, היה זה כאשר המלחמה כבר הסתיימה. מיד פנה לחפש את בני משפחתו, שלח מכתבים להכא ולהתם, ואז נודע לו את כל אשר אירע בתקופה שהיה בבית החולים:

זמן לא רב לאחר שאושפז, כבשו הנאצים את האזור, ושילחו את כל היהודים להשמדה באושוויץ, ובתוכם את בני משפחתו, הי”ד. רק הוא, ששהה בבית החולים, ניצל, משום שהנאצים פחדו להציג את כף רגלם באותו בית חולים, מחשש הידבקות במחלות.

או אז הוברר לו, כי מה שהיה נראה לו בשעתו כמכה מן השמים, כמחלה איומה ונוראה שגרמה להרחקתו ממשפחתו ומכל בן אנוש - היא שעמדה לו להינצל ממוות, ובאמצעותה זכה להמשיך ולחיות עוד חיים ארוכים וטובים. (ע”פ באר הפרשה)

כי אני ה' רופאך (שמות טו כז)

פעמים רבות, המחלה - היא עצמה הרפואה.

לפני כשנתיים הלך לעולמו באנטוורפן יהודי יקר ושמו ר' פסח ויינשטוק ז”ל, כשהוא בן מאה שנים. בכל שנותיו היה שגור על לשונו סיפור הצלת חייו, וכה היה מעשה:

בשנת ת”ש נכנסו הנאצים ימ”ש למחוז מגוריו, והוא ומשפחתו הוצרכו לברוח דרומה. בבריחתם נטלו עמם כמה תרנגולות שמביציהם המשיכו לחיות, וכך חיו כארבע שנים כשהם בורחים ממקום למקום ונלחמים על קיום חייהם בחירוף נפש. האב אפה לחמים (בייגלאך) ומכרם, וכן עסקו בכל עבודה מזדמנת כדי לפרנס עצמם.

כעבור ארבע שנים הגיע לעיר ליאון שבדרום צרפת, ושם חלה ר' פסח בשחפת, מחלה שהייתה אז מסוכנת ומדבקת. כששמע ר' פסח על דבר מחלתו נענה ואמר - ”רבש”ע, במשך ארבע שנים יגעתי וניסיתי להציל את חיי, אבל כאשר הנני רואה שרצונך לקחת את נשמתו אליך השמימה, הנני מקבל באהבה את גזירתך”.

מדוע הקפיד מרן הגר"ש ואזנר בעל 'שבט הלוי' זי"ע בשבתות ויו"ט בבוקר לומר את הזמירות והקידוש והברכה דווקא מתוך הסידור?

מזמור שיר ליום השבת - עובדות על מעלת זמירות השבת | לרגל שבת שירה

הרב ישכר בנדיקט

ניגון חדש כל שבת

הרבי בעל 'אהבת שלום' מויז'ניץ זי"ע, היה מלחין ניגון חדש בכל שבוע לכבוד שב"ק, אותו היה שר בזמירות לשבת בעת עריכת השולחן הטהור.

פעם ראה יהודי את הרבי מתהלך ואומר לעצמו מתוך דאגה: "הנה, כבר הגיע יום רביעי, ועדיין אין לי לשבת קודש"... כך הלך וחזר על הדברים אלו כמה וכמה פעמים.

מאחר והרבי לא פירט בדבריו מה בדיוק חסר לו לכבוד שבת קודש, חשב הלה ברוב תמימותו כי כוונת הרבי היא על צרכיו הגשמיים, וכיון שאותו יהודי היה עשיר ובעל אמצעים, שאל את הרבי לכמה כסף הוא זקוק, ברצותו להשלים את חסרונו. ענהו הרבי בכובד ראש: "וכי כסף נחוץ לי לשבת? ניגון חדש עדיין אין לי לכבוד שבת קודש". (נר החיים)

שיר ושבתה - גם בעמק הבכא

גם בזמנים הקשים ביותר בשנות השואה היה כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג צוק"ל, שש ושמה, ואף שר ניגונים. כשהיה חוזר לצריף בלילות שבת, היה מתיישב על הדרגש, ובמקום לישן היה מתחיל לומר לעצמו זמירות שבת,

מניגוני בית אבא, כפי ששרו בצאנז, בראפשיץ, בדינוב או בסיגעט. בתחילה היה שר בשקט ומפזם לעצמו, ואט אט קולו עלה והתגבר, וכל היהודים בצריף, במקום 'לישון' על דרגשיהם, היו נסחפים אף הם בלהט השירה, כשהרבי היה מצוי באטמוספירה אחרת, וכאילו נמצא בעריכת השולחן הטהור כבימים כתיקונם. לאחר מכן גם היה אומר דברי תורה ברשפי אש. (מתוך הספר לפיד האש)

לומר את הזמירות מתוך הסידור

מקפיד היה מרן הגר"ש ואזנר בעל 'שבט הלוי' זי"ע, בשבתות ויו"ט בבוקר, לומר את הזמירות והקידוש והברכה דווקא מתוך הסידור. פעם גילה את טעם הנהגתו זו ואמר:

"בשבת ויום טוב התפלה היא ארוכה, וכאשר אדם מגיע לקידוש, ראשו בל עמו מחמת רעבונו והוא חוסף את המילים והברכות. בשל כך אומר אני את הזמירות והקידוש והברכות מתוך הסידור דייקא, כדי למתן מעט את תאוות האכילה בכדי שאוכל לברך בכוונה"... (רחמי הרב עמ' קצח)

(נעזרנו בקונטרס 'מעשי זכרו' המודפס בסוף זמירות שבת עוז והדר 'מהדורת הוכמן')

מהו טעם המנהג לתת אוכל לפני הציפורים בשבת שירה? מה דעת הפוסקים בזה? כיצד נהגו הסטייפלער והחזון איש? והעצה של הגר"י זילברשטיין כיצד לצאת ידי כל השיטות

ישנם כמה טעמים למנהג לתת היטין לפני העופות בשבת שירה:

דעת המג"א (סי' שכד סק"ז) שמנהג זה אינו נכון, כיוון שאסור לתת אוכל לבעל חיים שאין מזונותיו עליך, וכן פסק בשו"ע הרב. ואילו ה'לבוש' התיר, וכתב שבימי החורף שאין מצוי לעופות מזון בשדה, נחשב שמזונותיהם עליך, וכיוון ששבת שירה היא בימי החורף, מותר לתת אוכל לפני הציפורים, ומנהג אבותינו תורה.

וכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א שניתן לצאת ידי שתי השיטות, על ידי שיניח את הפירורים בצלחת לפני שבת, ויכסה את הצלחת בצלחת נוספת, ובשבת בבוקר יסיר את הצלחת העליונה לצורך הסעודה. ובספרו 'עלינו לשבח' הביא בשם גיסו מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שסיפר כי אביו הסטייפלער זצ"ל היה מניח פירורים בשבת שירה, עד שהחזו"א הורה לו שלא ימשיך במנהג זה, ואכן הפסיק לעשות כן והיה מניח במוצאי שבת את הפירורים. ומסיים הגר"י זילברשטיין: "ונראה שמוצאי שבת קודש עדיין שם 'שבת' עליה עד גמר מלוה מלכה, ויש חולקים בדבר".

ויש לציין גם למה שכתב בשמירת שבת כהלכתה: "מותר לנער מפה מן הפירורים שעליה (במקום שיש בו עירוב) הגם שהציפורים תאכלנה אותם. שהרי עיקר הטעם שאסרו הוא משום טירחה יתירה, וטעם זה לא שייך כאן, כיוון שאינו טורח אלא לעצמו, לנקות המפה".

(ע"פ 'תפארת מרדכי' - שמות, הרב ישראל חיים דרוק)

על המהר"ל מובא (בשם אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש), כי היה מורה למלמדי התינוקות ולהורי הילדים הקטנים לקבץ את הילדים בשבת שירה בחצר בית הכנסת, ולספר להם את קריעת ים סוף, כיצד שרו הציפורים וצפצפו בעת שעם ישראל שרו את שירת הים. ולזכר כך תיקן שהילדים יאכילו את הציפורים בגרגי חיטה.

בספר 'שער בת רבים' (הובא בטעמי המנהגים תקל"א אות צ"ח) מביא, שהטעם הוא מפני שדתן ואבירם פיזרו מן המן שבידיהם על פני המדבר בליל שבת כדי להכחיש את דברי משה רבנו ע"ה במאמרו "שבת לא יהיה בו", ואמרו אל העם: "צאו וראו שנמצא מן על פני השדה", ויצאו מן העם ללקוט ולא מצאו, מפני שהציפורים היו אוכלים קודם שבאו העם. ולכן נותנים להם בשבת שירה מזונות בשכרן. דברים אלו מובאים גם בשם הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן.

בספר 'אור פני משה' לה'חתם סופר' (מובא ב'לויית חן' ובטעמי המנהגים תקל"א אות צ"ז) כתב, שזורקים מזונות לציפורים כדי להורות שאם ישראל, הנמשלים לציפור, יפנו עצמם מעסקיהם ויעסקו בתורה ובמצוות, ימציא להם השי"ת מזונות בלי עמל ויגיעה, כמו לציפורים שמוצאים מזונותיהם נזרקים למעלה על גגותיהם (ועל כך נאמר "למען יראו את הלחם" וגו', שזו הייתה מטרת צלוחית המן, וכאשר נגנזה, מקיימים כעין זה על ידי המנהג הנ"ל). וכדוגמת טעם זה כתב ב'אוצר דינים ומנהגים'.

בפוסקים דנו בעניין זה, האם אכן מותר לתת אוכל לפני הציפורים בשבת.

עוֹגָה וּתְאֵנָה, כּוֹס יַיִן וְזֵית, גְּרִיגֵר חֲטָה וְתֹמֵר - מַה קּוֹדֵם לְמַה לְבִרְכָה?

א) חיטה ושעורה, הסמוכות לארץ הראשונה, אמורות לכאורה להיות קודמות לזית ותמר הסמוכים לארץ השניה - אולם כאשר מדובר בגרגרי חטה ושעורה, שברכתם 'האדמה', הדין שונה: יש אומרים שאם הזית או התמר חביבים עליו יותר, הם קודמים, משום שברכתם 'העץ'; ויש אומרים אף יותר מכך: שלעולם הזית והתמר שברכתם 'העץ' קודמים לגרגרי החטה והשעורה שברכתם 'אדמה'; אלא אם כן החטה והשעורה חביבים עליו יותר.

ב) בנוסף: חשיבות ברכת 'מזונות' קודמת לסדר ההזכרה בתורה, ולכן, למשל, אם השעורה היא 'מזונות', היא קודמת לזית, שברכתו 'העץ', למרות שלפי סדר ההזכרה הוא קודם לה [-] הוא סמוך לארץ השניה יותר ממה שהיא סמוכה לארץ הראשונה]. וכן ברכת 'הגפן' קודמת לברכות 'העץ' ו'האדמה', ולכן היא קודמת לזית ולתמר אף שהם קודמים לה בסדר הזכרתם בתורה.

[שו"ע ריא, ה, משנ"ב כג, כה רכז, ושעה"צ טז; ביאורים ומוספים דרשו, 15 ר"ר; וראה ביה"ל ד"ה קודם]

בימים האחרונים למדנו על דיני קדימה לברכה בשני מאכלים שרק אחד מהם משבעת המינים, או ששניהם אינם משבעת המינים. ומהו הדין כששני המאכלים הם משבעת המינים? - במאכלים אלו ישנו סדר קדימה מיוחד, על פי סדר הזכרתם בתורה: "אֶרֶץ חֲטָה וְשֵׁעֶרָה וְגִפְן וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ". וביארו חכמינו ז"ל כי סדר הזכרתם נחלק לשנים: "אֶרֶץ חֲטָה וְשֵׁעֶרָה וְגִפְן וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן - אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ", כאשר כל הסמוך לארץ הראשונה, חשוב יותר מהסמוך לארץ השניה, אך הסמוך לארץ השניה, חשוב יותר מהרחוק מהארץ הראשונה.

ולפיכך, סדר חשיבותם הוא כדלהלן: חיטה, זית (= זית שֶׁמֶן, בלשון התורה), שעורה, תמר (= דָבָשׁ, בלשון התורה), גפן, תאנה ורימון.

סדר זה של שבעת המינים, גובר גם על מעלת החביב. ולכן גם במקרה שפרי המוזכר מאוחר יותר - חביב עליו יותר, עליו להקדים לברכה את הפרי המוזכר מוקדם יותר. [שו"ע ריא, ד, ומשנ"ב כ, כא, כב וכה; וראה ביה"ל ד"ה קודם] אולם ישנם כמה מקרים החורגים מסדר הקדימה האמור:

קנין חנמה - פרקי אבות

"אני זוכר" - תיאור הגר"מ חדש זצ"ל בדמעות - "איך ניגשתי לפינה ופשוט פרצתי בבכי... בבין הזמנים נסעתי למירון לציון הרשב"י וקראתי בבכיות נוראות את כל ספר התהילים"

סיפורו האישי המרטיט של ראש ישיבת אור אלהן זצ"ל בשיחתו האחרונה לבני הישיבה

"יום אחד היתה חתונה של בחור אחד מהמבוגרים בישיבה, זה היה שבועיים או שלוש בתוך אלול (אז עדיין נהגו להתחתן באלול. רק לאחר מכן כשבאלול אחד היו הרבה חתונות וזה הרס את כל הצורה של האלול, הפסיקו להתחתן באלול). הוא היה מבוגר ממני בעשר שנים אבל היה לי קשר חזק איתו בעיקר בלימוד. הוא היה מאוד חזק במהרש"א, הוא היה לומד את הגמרא ביחד עם המהרש"א, וגם אני מאוד אהבתי לראות את המהרש"א, כך היה לנו קשר מאוד חזק בלימוד. אני הרגשתי שאני חייב להשתתף בחתונה, ולא ידעתי מה לעשות, כי הרי זה יפגע בהספקים שלי.

"בזמנו היה מקובל לערוך את החופה אחר הצהריים, ואחר כך בלילה היתה סעודה. בדיוק באותו יום בצהריים למדתי טוב את הסוגיה והיתה לי קושיה חזקה. התעמקתי בסוגיה ופתאום התבהרה לי הסוגיה; הרגשתי כזו מתיקות, וכדרכם של אנשים, כשיש משהו מתוק הם דוחים את עצמם מלעשות כל מיני דברים. דחיתי את עצמי קצת מללכת לחתונה, המשכתי להתעמק ודחיתי עוד קצת ועוד קצת, עד שפתאום אני רואה את הבחורים חוזרים מהחתונה... מיד תפסתי את עצמי: אוי, הפסדתי את כל החתונה. הרגשתי כזו הנאה, תאמינו לי שלא התחרטתי. ואל תדאגו, החתונה היתה שמחה גם בלעדיי.

"בדרך אגב, הגאון רבי שלמה זלמן פעם הגיע לחתונה ופגש שם את הנכד שלו, הוא שאל אותו מה הוא עושה בחתונה, ענה הנכד שהוא חבר טוב של החתן, והוא בא לשמח חתן. אמר לו רבי שלמה זלמן, כשאני הייתי בגילך לא השתתפתי בחתונות. וכמה הייתי משמח אם הייתי משתתף? אם הייתי רוקד שם כמה שעות אולי הייתי משמח קצת; ורק בגלל זה, היום, כשאני מגיע לחתונה אפילו לכמה רגעים, כולם שמחים, החתן, הכלה, כל המשפחה, הידידים..."

הוא שקוד ללמוד תורה (אבות ב' ד')

את המעשה דלהלן, סיפר הגאון רבי משה חדש זצ"ל ראש ישיבת אור אלהן, בתוך שיחתו האחרונה בפני תלמידיו - בסעודה שלישית ש"ק פר' טמות תשע"ו. "בהיותי נער צעיר בישיבת חברון, בסוף זמן קיץ תשי"ז - הייתי אז בסוף שיעור ג', בן שבע עשרה שנים (התחלתי ללמוד בישיבת חברון בגיל ארבע עשרה) - הרגשתי שלא כל כך הולך לי... הרגשתי שלא מספיק ניצלתי... למדנו אז מסכת גיטין, והרגשתי שאני לא יוצא מהזמן עם כל התכניות שתכננתי בתחילת הזמן. שלא תחשבו, למדתי אז בצורה שהרבה מהיושבים פה היו אומרים שאני לומד מצוין, אבל ציפיתי ליותר מזה. חשבתי שאני מסוגל ליותר. בישיבה קטנה ביאור ישראלי למדנו יותר טוב.

"אני זוכר" - תיאור רה"י בדמעות - "איך ניגשתי לפינה במקום שלא יראו אותי, ופשוט פרצתי בבכי... קיבלתי על עצמי אז להתחזק בלימוד בסוף הזמן. בבין הזמנים נסעתי למירון לציון הרשב"י, וקראתי על הציון בבכיות נוראות את כל ספר התהילים. באלול למדו אז בישיבה פרק האומר, וקיבלתי על עצמי אז ללמוד במהלך זמן אלול מפרק האומר ועד סוף המסכת, לבד בלי חברותות (זו לא עצה טובה, אבל בזמנו חשבתי שכך אני אצליח לסיים את ההספקים). למדתי אז בהתמדה עצומה.

"חשבתי שאף אחד לא שם לב, אבל אחרי כמה ימים ניגש אלי הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל ראש הישיבה, ואמר לי שהוא שם לב שאני לומד בהתמדה גדולה. סיפרתי לו את מה שעבר עלי ואת הקבלה שלי, הוא שאל אותי איך אני לומד, ועניתי לו שאני לומד באופן יסודי את הגפ"ת עם המהרש"א, ובנוסף אני גם רואה את הר"ן והרא"ש כשצריך. הוא המליץ לי אז להחזיק גם רשב"א מתחת הגמרא אם יהיו לי קושיות. הוא אחז שההערות של הרשב"א מאוד יוסיפו לי. בתקופה הזו עשיתי שטייגען גדול... והיתה לי עליה עצומה.

נשאל מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: האם אברך שלא זוכה ללמוד את כל הארבע שעות בסדר א' ובסדר ב', עדיין נחשב מאוכלי המן?

לְמַעַן יֵדְאוּ אֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אִתְּכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם (שמות טז לב)
 שאלו את מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: במדבר, כשיצאו ישראל ממצרים, יכלו להרגיש את הקב"ה. ראו ענני כבוד מלווים את מחנה ישראל, עמוד אש לפני המחנה, בארה של מרים. אבל היום - איך נרגיש?
 ענה ראש הישיבה: "מי שיסתכל, יראה גם היום".
 הבינו השואלים כי כוונתו היא לכך שעם ישראל שורד למרות שהוא כמו כבשה בין שבעים זאבים, אויבים מבית ומחוץ, ההנהגה המיוחדת שיש לבני התורה וכו'. אבל בכל זאת, ביקשו מראש הישיבה שיתן דוגמה מפורשת לנסים שרואים בימינו.
 אמר ראש הישיבה: "זה שאדם מחתן את הבת שלו, עם כל ההוצאות הכלולות בכך, קנייית דירה וכו' - זה הנס שבנס".
 עוד שאלו פעם את מרן זצ"ל בנוגע לדברי המשך חכמה' (בשלח טז, לב), הכותב שאין לאדם לחשוב שרק כאשר הוא כבר דבוק בדרכי ה' ומנהיג את

עצמו בדרך בלתי טבעית, יכול הוא לזכות לפרנסה בדרך נס, ואילו כל זמן שלא בא לידי דרגה זאת יחוש לנפשו. שהרי מתי האכיל הקב"ה את המן לישראל - האם רק לאחר קבלת התורה וקיומה?! הלא מיד "בהוציא אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן". ולכן, כותב המשך חכמה' - כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי השי"ת ותורתו, בל ידאג 'מאין יבוא עזרי, כי אף שעדיין לא השכיח מלבו את כל דרכי העולם ולא הורגל בתורה, ורק מטרת לבבו גלויה לפני היודע תעלומות כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה - יחלצנו ה' ולא יעזבו ויזמין פרנסתו מקודש.
 נשאל אפוא רבנו על כך - האם אברך שלא זוכה ללמוד את כל הארבע שעות בסדר א' ובסדר ב', עדיין נחשב הוא מאוכלי המן על פי דברי המשך חכמה?
 ענה רבנו: "כיון שהוא רוצה ושואף להשלים וללמוד את כל הזמן, ורק יצרו גובר עליו, עדיין הוא בכלל אוכלי המן!"

(כאיל תערוג)

החפצים בחיים - חפץ חיים יומי

מדוע נאמר איסור לשון הרע בלשון "שמע שוא", שמשמעו לכאורה "דבר שקר"? והרי אסור לספר בגנותו של אדם גם אם הדבר הוא אמת?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

ה'חפץ חיים' מדגיש בכמה מקומות שאיסור לשון הרע הוא גם על דבר אמת, והאריך להוכיח זאת מהגמרא, מהראשונים והאחרונים [ואף כתב כי זו הטעות הראשונה שרגילים ההמון לטעות בדיני לשון הרע]. ואם כן, מדוע נאמר האיסור בתורה בלשון "שמע שוא"? שמשמעו לכאורה "דבר שקר". והרי אסור לספר בגנותו של אדם גם אם הדבר הוא אמת?
 ה'חפץ חיים' במקום אחר מביא כמה הסברים לכך: א) משום שהשומע מאמין עכשיו לדבר שאסור לו להאמין, ועל כן זה נקרא "שמע שוא". ב) מפני שהתורה ירדה לסוף דעת המספר, שבוודאי מערב בסיפורו דברים שאינם אמת כדי להטעימו באוזני השומע. ג) בשם ספר 'יד הקטנה' מביא ה'חפץ חיים' הסבר נוסף, שכל דיבור נאמס ונתעב, אף שהוא אמת, נקרא שוא ושקר. כי "שוא" פירושו גם דבר שאין בו טוב, אלא רע.
 וב'ביאורים' ומוספים' מביאים שכן כתב גם ב'מכתב מאליהו' בהגדרת אמת ושקר, שאין הכוונה דווקא לאמת ושקר מבחינה עובדתית, אלא שכל דבר שיוצא ממנו תכלית רע, הוא שקר, וכל דבר שיוצאת ממנו תכלית טוב, הוא אמת.

היום מתחילים בלימוד הפתיחה לספר 'חפץ חיים' - חלק הלאווין, בו מפרט ה'חפץ חיים' באילו לאווין עוברים המדבר והמקבל לשון הרע ורכילות. הלאו הראשון שמונה ה'חפץ חיים' הוא "לא תלך רכיל בעמך". מהו רכיל? שטוען דברים, והולך מזה לזה ואומר: כך אמר פלוני עליך, וכך שמעתי על פלוני שהוא עשה לך.
 וכותב ה'חפץ חיים' כי הלאו של "לא תלך רכיל בעמך" אינו כולל רכילות בלבד, אלא גם לשון הרע, שהוא חמור מרכילות. וזאת על פי שיטת הסמ"ג, הרמב"ם ועוד ראשונים, וראה ב'ביאורים' ומוספים' שהביאו את שיטות הראשונים בזה בהרחבה.
 לאו נוסף שעובר המספר לשון הרע, וכן המקבל, הוא "לא תשא שמע שוא". על פי המשמעות הפשוטה בפסוק ניתן היה לסבור כי הלאו הוא על המקבל בלבד, שמקבל שמע שוא. אולם חז"ל דרשו את הפסוק גם במשמעות של "לא תשיא" - דהיינו שיש איסור גם לספר שמע שוא.
 בנקודה זו מציינים ב'ביאורים' ומוספים' כי קיימת לכאורה תמיהה: והרי

המוסר היומי

הסדרים שנקבעו בסדר הלימוד והחינוך הישר, בהסכמת כל גדולי ישראל

מתוך לימוד המוסר היומי בספרי החפץ חיים:

ומדקדקים במצוות ובמילי דרבנן, שיהיו האבות בטוחים בהם שיחנכו את בניהם באהבת תורה ויראת שמים, במוסר ובמידות טובות, ושישיגו להרגיל את הבנים במשמרת המצוות והמנהגים לפי דרכם, כגון בברכת הנהנין, ובעניית אמן ואמן יהא שמיה רבה, ובתפילה, ובנטילת ידים וכדומה, באופן שההרגל מילדותם במצוות ה' יהיה בהם לטבע קיים, עד שגם כי יזקינו לא יסורו ממנו, וכמו שכתוב חֲנֹךְ לְעֶזְרָךְ עַל פִּי דַרְכֶּךָ גַם פִּי יִזְקֶנָה לֹא יִסֹר מִפִּנָּה".
 (מאמר דרך התורה, נד' בסוף חומת הדת)

"אלה הם הסדרים שנקבעו בסדר הלימוד והחינוך הישר, בהסכמת כל גדולי ישראל, כמצווה עלינו על פי התלמוד ורבותינו הראשונים ז"ל:
 א. שמחויב כל אחד מישראל ללמד את בנו חמשה חומשי תורה על פי הפשט הישר והכשר, עם פירוש רש"י ושאר מפרשים הראשונים, באופן שיסכים ויתאים עם קבלת חז"ל, כדי שיתרגל מוחם ולבם באמונה ודת, במוסר ובמידות ויראת אלקים הנובעת מהתורה. ויראה ללמד את בנו כל חמשה חומשי תורה עם פירוש רש"י ז"ל, ולא פסוקים פסוקים ופרשיות אחדות.
 ב) לחזן אחר מלמדים הנודעים למומחים באומנותם, וידועים ליראי ה'

כיון שמרן הגר"ש ואזנר זצ"ל והרבנית ע"ה ידעו לשחות - הם קפצו מהספינה אל הים הגועש ופתחו במסע ימי מסוכן ונועז, בן שני קילומטרים, לכיוון חופי ארץ ישראל

קריעת ים סוף הפרטית של מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ורעייתו הרבנית ע"ה בעלותם לארץ הקודש

מיים נִצְבּוּ כְּמוֹ יַד נְזָלִים (שמות טו, ח)

למלון גלי צאנז, הצביע אבי על נקודה רחוקה בלב ים ואמר לי: 'כאן, במרחק שני קילומטרים מכאן, חצינו, אני ואמך, את הים בשחייה, עד אשר הגענו חסרי כל, אך בריאים ושלמים אל חופי ארץ הקודש'."

"במקלי עברתי את הירדן הזה"

מדי שנה בשנה, בפרוס ימי החנוכה, אסף רבינו את צאצאיו וגדולי תלמידיו, ויגש מנחת תודה לאלוקיו על אשר הצילהו מן המים הזדונים. לימים, התבטא רבינו בלשונו של יעקב אבינו (בראשית לב, יא): "כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות - תלמידים בארץ ותלמידים בחוצה לארץ."

בנר שני של חנוכה הגיע רבינו בעל 'שבט הלוי' ארצה. רגיל היה רבינו לומר, כי את הנר הראשון הדליק באוניה, ואילו את הנר השני כבר הדליק בירושלים. רבינו הגיע לארץ ישראל בעירום ובחוסר כל, ופעם התבטא ואמר: "יעקב אבינו - היה לו לפחות מקל, אני - גם את זה לא היה לי, את הכל הייתי חייב להשליך למים כדי שלא יכביד עלי שום דבר בשחייתי בים, לעבר הארץ המובטחת."

הוסיף רבינו וסיפר ברגש רב, על אותו לילה מרטיט בו זכו הוא וזוגתו בחסדי שמים להגיע לחוף לאחר שעות שחייה ארוכות. רטוב עד לשד עצמותיו, לבושו דל, הגיע רבינו אל החוף בשעת לילה מאוחרת. חיפש רבינו בית עם מזוזה שיוכל לדפוק שם כדי להחליף את לבושו, ושיש בו מעט אור, כדי שיוכל לדפוק שם ולא להעיר את בני הבית.

לאחר זמן רב מצא בית עם אור, ובפתח מזוזה, והחליט לדפוק שם מחוסר ברירה. לאחר כמה דפיקות נפתחה הדלת. האישי שעמד בפתח נבהל למראה רבינו, ומיהר לסגור את הדלת עוד בטרם שמע את בקשתו.

ברבות הימים סיפר רבינו ברעד, שעד היום מצלצלת באוזניו הטריקה הזו עם הכאב הנורא הנלווה אליה... "אל תשכחו", הוסיף רבינו, "היה זה אחרי שאיבדתי בים את כל הרכוש שהיה עימי, אחרי שעות רבות של שחייה בים, הייתי עייף וסחוט, הרגשתי שאני מתמוטט מאפיסת כוחות, אבל הצניעות בערה בי, הייתי חייב לדאוג לפריטי לבוש הולמים. המשכנו לחפש, עד שבחסדי שמים מצאנו משפחה שתעניק לנו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכך התחלנו את דרכנו בארץ ישראל..."

רבינו לא נשבר ולא התמוטט, למרות שהגיע לארץ בחוסר כל. אמונתו החזקה בהש"ת, שאיפותיו ותחושת היעוד שפיעמה בו הם שהחזיקו אותו לאורך כל הדרך. הקו המנחה אותו היה, שגם אם המצב קשה ונואש, גם כשאין כלום, חייבים להמשיך במימוש החלום, לכבוש את היעד ששאף מאז ומעולם, להרביץ תורה בארץ ישראל.

למרות אותם רגעים קשים ומייאשים, לא אמר לעצמו רבינו 'נחזור חזרה לפרשבורג', אלא המשיך הלאה עם החזון והשאפיה. עד כדי כך, שלמחרת הגיעו לארץ, כשעלה לירושלים עיר הקודש, בעודו עייף וממוטט מתלאות הדרך וחסר כל, עמל לקבץ כמה יהודים כדי למסור להם שיעור בהלכה...

וכל זאת כדי לעמוד בקבלה שקיבל על עצמו בצעירותו, שלא יעבור עליו יום, בלא הרבצת תורה. בכך זה הצליח להגשים את שאיפותיו העצומות, לגדול בתורה וביראת שמים, ולהרבות תורה בארץ ישראל ובכל העולם כולו.

(מתוך 'ולא שבט הלוי בלבד')

בחדש כסלו שנת תרצ"ט, בחופי הים התיכון, עגנה אוניה כשני ק"מ מנתניה, ובתוכה נשמעה ההכרזה: "נוסעים יקרים, אני מצטער להודיע כי מלאי הדלק באוניה אזל. משמעות הדבר היא כי בתוך שעה הספינה עוצרת בלב ים. מי שיודע לשחות - שיקפוץ בזריזות למים, וינסה להתקרב לחוף מבטחים בשחייה. אין לי עצה עבור מי שאינו יודע לשחות."

ההכרזה הנואשת הזו נשמעה באישון ליל, בלב ים, בין דפנותיה הרעועים של ספינה חורקת, שיצאה בסתיו תרצ"ט מבירת אוסטריה לכיוון חופי ארץ ישראל. הקריאה שנשמעה מפי הקפטן, היתה שריקת הסיום של ניסיון אומלל וחסר מזל, של כמאה וחמישים נוסעים מאירופה, שביקשו להגיע לארץ ישראל. סירובם של השלטונות הבריטים לאשר לאוניה לעגון, גזר את גורלם של מרבית נוסעי הספינה.

לאחר מכן כינס הקפטן את צוות המלחים והודיע להם: "מלאי הדלק הגיע לקו האדום התחתון, ולכן גם האופציה להפליג חזרה לאירופה אינה רלוונטית עוד. המשמעות היא, שעל מאה וחמישים הנוסעים יהיה להסתדר בכוחות עצמם. מי שישרוד את הנחשולים ויחצה אותם בשחייה - חייב יהיו לו לשלל, מי שלא יוכל למערבולות - יהיה גופו לשלל עבור שוכני הים."

מול העיר נתניה, במרחק שני קילומטרים מרצועת החוף, הגיעה הספינה לסוף דרכה. זעקות שבר נשמעו מבין מפרשיה - ולאחריהן קול דממה דקה. מנועיה דממו. תא הניווט ננטש. בין התאים התהלכו שלדי אדם, שעניינם יצאו מחוריהם וגופם רועד מקור ומסויט כאחד, היצלו את המסע המסוכן? בין הנוסעים היה מרן בעל שבט הלוי ז"ע, רבי שמואל הלוי וואזנר ורעייתו, לאחר חודשים של מסע טראגי, עומדים בני הזוג מווינה לקפוץ אל המים שאין להם סוף.

מתוך מאה וחמישים נוסעים, רק שישה עשר אזרו אומץ להסתכן ולקפוץ אל המים. כיון שמרן והרבנית ידעו לשחות - הם פתחו במסע ימי מסוכן ונועז, לכיוון חופי ארץ ישראל. לימים, סיפרה הרבנית לילדיה, כי גם אז, במצב של סכנת טביעה מוחשית, סירב מרן לזוז מעקרונותיו כמלוא הנימה.

מסיבות של חסידות וצניעות, אבי ואמי חתרו תחילה לעבר נקודה ימית מרוחקת, על מנת להתרחק מארבעה עשר פליטי הספינה האחרים, גם אם מדובר במלחמה על החיים, בתוך גלים שוצפים ומערבולות איומות.

נורא נוראות. אברך שנמלט מאירופה ונאלץ להתיר בה את בנו יחידו. אברך שנאלץ לעשות עם רעייתו חודשים ארוכים של חוסר ודאות בין גלי הים, וכעת, כאשר הוא מנסה לחצות את רצועת החוף בשחייה - הדבר הראשון שמעסיק אותו, הוא הצורך לשמור על חסידותו ופרישותו. כי זה היה מרן, יראתו, חסידותו וגדלותו כרוכות זו בזו וניזונות זו מזו.

מערבולות איומות פגשו את מרן והרבנית. לפרקים חשו שהנה הסוף מתקרב, ובראשו של רבינו חלף הפסוק (תהילים סח, כג): "אמר ה' מבשן אשיב, אשיב ממצולות ים". לאורך המסע שארך שעות ארוכות, נשרו מרבית פליטי הספינה האחרים. מקרב שישה עשר נוסעים שרדו רק שישה - רבינו והרבנית וארבעה נוספים. כל השאר טבעו במצולות.

"פעם נסעתי עם אבא לנתניה", סיפר בנו רבי יוסף צבי, "כאשר עמדנו בסמוך